

**SANCTI BERNARDI
OPERA OMNIA**

**EXPOSITIO IN ORATIONEM
DOMINICAM.**

SANCTI BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

OPERA OMNIA

POST HORSTIUM DENUO RECOGNITA, REPURGATA, ET IN
MELIOREM DIGESTA ORDINEM, NECNON NOVIS
PRÆFATIONIBUS, ADMONITIONIBUS, NOTIS ET
OBSERVATIONIBUS, INDICIBUSQUE COPIOSISSIMIS
LOCUPLETATA ET ILLUSTRATA,

CURIS D. JOANNIS MABILLON,
PRESBYTERI ET MONACHI BENEDICTINI E
CONGREGATIONE S. MAURI.

Editio quarta, emendata et aucta.

VOLUMEN SECUNDUM
Pars prior, tomus quintus,

col. 1095-1102

EXPOSITIO IN ORATIONEM DOMINICAM.

PARISIIS,
APUD GAUME FRATRES, BIBLIOPOLAS,
VIA DICTA POT-DE-FER, N° 5.
MDCCCXXXIX.

Prodiit nuper ex bibliotheca Dunensi. Ejusdem est auctoris ac præcedens Tractatus, cujus hic mentio fit num. 3.

1. *Pater noster*. Septem sunt petitiones, sicut septem dona Spiritus sancti et septem virtutes. [1096] Per petitiones venit ad dona, et per dona ad virtutes, per virtutes ad beatitudines. Istæ [1097] petitiones distinctæ sunt secundum duas vitas : quia vita alia est temporalis, alia cœlestis. Per temporalem transitur ad cœlestem, si bene et recte temporali utatur viator ; ita quod nunquam adhæreat huic mundo, imo liberetur ab eo. Tres inferiores pertinent ad temporalem vitam, et primæ tres consummabuntur in cœlesti vita : media vero, quamvis de cœlestibus sit, tamen hic completur ; quia panis spiritualis deo petitur, ut in præsentī eo fruamur, et per eum confirmemur. Sed antequam ad petitiones veniatur, captatio benevolentia in ore orantis præmittitur, *Pater noster*. Inducitur unusquisque simul orans, non sibi, sed communi saluti hominum, ut charitas et unitas Ecclesiae designetur : in qua tam bene frater desiderat salutem fratris, sicut et suam. Dicit ergo, *Pater noster*. Cum vocet eum Patrem, debet esse filius, non degenerare a tanto Patre, qui affectu et benevolentia Pater est. Cum vocamus *Patrem*, significamus quia jam non sumus servi, sed filii ; cum dicimus *noster*, significamus quia multorum est, non unius tantum : qui enim habebat unum filium naturaliter, per gratiam

suam voluit et alios filios adoptionis addere. Ecce communis est Pater omnium nostrum, per quod admonemur fraternitatis et ejusdem unanimatis. Non applaudit sibi dives vel nobilis, sive Dominus ; quia similiter est filius Dei pauper et ignobilis et servus. Omnes itaque fratres sumus. Cum dicitur, *qui es in cœlis*, videtur orare ille qui est in imo, ut ad Patrem suum qui est in cœlis, id est in immutabilitate, æternitate, impassibilitate, possit ascendere, ut cum eo sit immutabilis et impassibilis.

2. Præmissa captatione benevolentiae, accedit ad petitiones ; sed alio modo hic ordinantur, quam in hominibus complentur. Præmittuntur enim illæ petitiones quæ in futuro erunt consummatae, quia digniores sunt : postea ponuntur illæ quæ ad præsentem vitam pertinent, quia indigniores sunt. Sic Isaias fecit, qui dona Spiritus sancti digniora præmisit descendendo in minimis (Isa. XI, 2, 3) : et Moyses, qui dilectionem Dei præmisit dilectioni proximi (Deut. VI, 5), quamvis sit posterior tempore. Ut ergo melius dignitatem, et quomodo aliud ex alio nascatur, videamus ; naturalem ordinem, prout in nobis completur, prius sequamur, et postea ad istum ordinem redeamus. [1098]

3. Ultima petitio est : *Sed libera nos a malo* ; quæ tamen prima est in nobis. Homo enim qui vult ascendere ad cœlum, videns quia non potest aliter ascendere, nisi a malis hujus mundi

liberetur, clamat: *Libera nos a malo*; id est a peccato originali et actuali, et a desiderio hujus mundi, ut temporalia et me ipsum abjicere queam, et fiam pauper spiritu. Quod totum fiam per spiritum timoris, sicut expositum est planius in tractatu Virtutum. [n. 26 sq.] *Et ne nos inducas in tentationem*. Abdicatis omnibus terrenis, necesse est instare tentationes interiores et exteriores. Necessaria est ergo mansuetudo, ut mitis sit et humilis omnibus nocentibus, et nulla ira vel rancore moveatur, quod fit per spiritum pietatis. Et non orat quod non eveniant tentationes, sed ut non inducatur. Ille inducitur in tentationem, qui succumbit tentationi, et mergitur in ea. *Et dimitte nobis debita nostra*. Quamvis sit liberatus a malo, quamvis non frangatur tentationibus, adhuc tamen non potest evitare quin in multis Deum offendant; sicut navis transiens per mare, per rimas recipit aquas: et ideo necessarius est luctus, quo peccata abluantur, quæ ut sibi dimittantur, necesse est ut aliis dimittat, et de miseriis hujus mundi doleat; quod totum fit per spiritum scientiæ. Scientia facit lugere hominem, cum quanta sit miseria in præsentī, facit agnoscere, et peccatis cognitis facit clamare, *Dimitte nobis debita nostra*, id est peccata quæ debemus lugere; *sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*. Debtores sunt qui nobis debent pecuniam, et qui fecerunt nobis aliquam injuriam. Si debet pecuniam, si perfectus es, dimitte; si imperfectus, licite repetere potes, si

ille habeat unde reddat ; sin autem, debes dimittere. Si fecit injuriam, et se tibi humiliavit, dimitte ; si non vult, paratus sis ad condonandum, et fac quantum in te est. Ille autem nihil proficiet quod tu facis, nisi te rogaverit : sed tu te expedivisti.

4. *Patrem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

Tres petitiones præcedentes ad terrenam vitam pertinent, quia liberatio a malo, tentatio, lugere pro peccatis in præsentis est, et a mundo separatio vocatur. Modo transit ad cœlestia, et in primis petit sibi dari panem cœlestem, quo bene operetur, et in via confortetur, ne deficiat. De cœlo quidem panis petitur, sed ut hic comedatur ; et ita petitio ista confinium est de [1099] temporali ad cœlestem vitam, quia res cœlestis inclinari postulatur, ut hic in præsentis habeatur. Panis iste est Deus qui pascit angelos : et sicut panis qui a matre comeditur, in lac vertitur, ut puer illo fruatur ; sic Deus quo fruuntur Angeli sicuti est, nobis versus est in lac, ut eo possemus frui. Assumpsit enim visibilem formam, ut doceret homines, ut sic saltem eum agnosceremus. Comedimus ergo eum semper sub aliqua specie in Sacramento altaris, in Scripturis et in verbo prædicationis, et omnibus modis quibus in nobis revelatur. Fruimur et illo pane, quando terreno pane vescimur, ut sustentati ei fortius serviamus. Panem istum vocat *supersubstantialem* (Matth. VI, 11), quia super omnes substantias est,

et *quotidianum* eum vocat Lucas (Luc. XI, 3), quia eum quotidie aliquo supradictorum modorum comedimus. *Hodie* vocat præsens tempus. Per istum panem esurimus et sitimus justitiam futuram : justitia enim præsens est imperfecta, et quasi esuries. De hac esurie dicitur, *Satiabor cum apparuerit gloria tua* (Psal. XVI, 15) : et desiderium cœlestis justitiæ, quæ perfecta est. Et iste panis habetur per donum fortitudinis.

5. *Fiat voluntas tua.* Istæ tres petitiones quæ restant, non possunt adimpleri perfecte nisi in cœlo. Duæ sunt voluntates in Deo : una misericordiæ, quæ non est cogens, nec aliquid libero arbitrio aufert, qua omnes homines vult salvos fieri, quod tamen in libera eorum voluntate positum est. Est alia quæ est de effectibus rerum, de qua dicitur : *Omnia quæcunque voluit fecit* (Psal. CXIII, 3). Huic nemo potest resistere : *Voluntati enim ejus quis resistit ?* (Rom. IX, 19.) Hæc providentiæ concordat semper, alia vero non semper. Si enim vult per misericordiam de aliquo pravo quod sit justus, et conferat ei gratiam suam, et tamen ille per liberum arbitrium contradicat, nec gratiæ Dei consentiat ; huic voluntas providentiæ non concordat : quia, quamvis per dulcedinem conferat, tamen scit non consensurum. Quæ autem de effectibus est, alia est permittens, alia approbans. Permittens est, quod faciat malum quandoquidem vult : approbans est, quod quando vult, faciat bonum.

Utraque est ex justitia. Itaque homines resistunt voluntati justitiæ quoad effectus. In Paulo tamen videtur cogens voluntas Dei, sed non est : quia licet sit percussus, tamen voluntas erat libera, ut resisteret si vellet. In cœlo fiunt [1100] omnes voluntates Dei, et nullus ibi voluntati Dei resistit : sed in terra multi contradicunt Dei voluntati, illi scilicet quæ est ex misericordia ; cum enim vellet etiam salvare pravos si vellent, tamen ipsi contradicunt operibus huic voluntati. Orat ergo iste, quod sicut voluntas Dei est in omnibus civibus cœli, ita faciat et alios terrenos tales qui nullo modo voluntati Dei resistant ; quod in nullo completur nisi in cœlesti vita. Et tamen aliquo modo completur in hac vita in sanctis, etsi non per omnia ; quia nullus vivere sine macula potest. *Sicut in cœlo et in terra*, diversis modis variari potest, ut dicamus, *sicut in cœlo*, id est in Christo, in quo Dominico homine Deitas residet, et suæ voluntati nunquam homo ille contradixit ; *et in terra*, id est in Ecclesia fiat. Vel, *sicut in cœlo*, id est in angelis ; ita *et in terra*, id est in hominibus. Vel, *sicut in cœlo*, id est in anima justi ; ita *et in terra*, id est in carne ; ut nullo modo caro contradicat spiritui, sed in eadem voluntate consentiat cum eo. Vel, *sicut in cœlo*, id est in sanctis viris ; ita *in terra*, id est in peccatoribus. Quod totum est per spiritum consilii, qui dat nobis consilium bonum, quo istam misericordiam adipisci possimus, ut simus

scilicet misericordes : *Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

6. *Adveniat regnum tuum.* Postquam assecutus est illam misericordiam, ut voluntati Dei non resistat ; postulat altius donum, ut Deum videat, scilicet clare, remotis omnibus nebulis phantasmatum ; quod non erit perfecte completum, nisi in futuro. Et quamvis illa in cœlo ordine non dentur, secundum ordinem tamen dignitatis postulantur ; quia, quamvis in terra non sint plenarie data, tamen ordine sunt a sanctis in terra recepta. Hęc postulatio est sexta, quia homo in sexta die, id est in perfectione, quę per senarium designatur, ad imaginem Dei factus est : quę imago postea per peccatum corrupta est. Modo in eandem imaginem se reformari petit, id est in eundem intellectum, ut Deum aperte intelligat, quę imago dicitur regnum Dei : videre enim summum bonum est regnum cœlorum. Reformatio hujus imaginis idem est quod munditia cordis : unde dicitur : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. V, 7, 8), quę aliquatenus in præsentis [1101] habetur. Hęc petitio per spiritum intelligentiæ completur.

7. *Sanctificetur nomen tuum.* Hęc septima petitio est, ultra quam nulla habetur, quę merito sequitur post Dei visionem. Parum enim esset Deum videre, nisi delectaretur homo in illa visione. Hęc requies et delectatio præfigurata est in septima die, in qua dicitur Deus requiesisse : unde etiam

dicitur : *Sanctificavit diem Sabbati* (Exod. XVI, 23) ; quia in futura requie vere sancti erunt fideles. Hæc est illa pax de qua dicitur : *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur* (Matth. V, 9). Quando enim erunt similes Deo, immortales, impassibiles, incorruptibiles, nulla inquietudine moti, sed in æterna pace, in qua est Deus, viventes ; tunc erunt filii Dei, et etiam participatione dii. Quod orat iste : *Sanctificetur nomen tuum* in nobis, ut tu dicaris Pater, et nos filii, et etiam dii : ac si diceret, Sanctitas nostra non erit nostra, sed tua in nobis ; et ideo *sanctificetur*, id est sanctitas tua fiat et appareat in nobis, et tuum nomen sanctum appareat in filiorum dignitate. Hæc petitio completur per spiritum sapientiæ. Differunt sapientia et intelligentia, sicut inter nos possumus videre. Intelligentia enim inter nos est ipsum exercitium investigandi Scripturas : sapientia vero, ipsa delectatio cognitionis ; quando jam nihil investigamus, sed jam quasi omnia scimus, et in cognitis delectamur. Ita persimile est in cœlo intelligere, ipsum videre, non quod in cœlo sit labor aliquis. [*Aliquid deesse videtur.*] Sapientia vero est in cognitis delectari. Ita ascendit ille qui est in terra ad cœlum, et hoc ordine complentur petitiones istæ septem : modo videamus eas secundum hoc quod descendendo sunt ordinatæ.

8. Quia ille qui petit, noverat Deum Patrem [1102] in cœlis regnantem, petitionem illam præmisit, quæ Patri illi vicinior est, de pace illa

qua homines filii Dei efficiuntur : quasi diceret : *Pater noster qui es in cælis*, da ut nomen tuum sanctificetur in nobis, id est, ut in cælo tecum maneamus, et filii tui efficiamus. Quam delectationem non possumus habere, nisi reformes in nobis imaginem quæ corrupta est. *Adveniat regnum tuum*. Quæ imago et munditia cordis quia restitui non potest, donec voluntati tuæ consentiamus, *Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra*. Et quia voluntati Dei obedire non possumus per omnia, nisi pane corroboremur : *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Et quia corpore Christi indigni sumus, quandiu peccatis fœdamur ; ideo *dimitte nobis debita nostra*, etc. Ut autem peccata nostra intelligamus et deplorare valeamus, orandum est nobis, ne tentationes inimici nos sibi subdant ; et ideo dicendum est : *Et ne nos inducas in tentationem*. Quibus tentationibus resistere non possumus, nisi terrena abdicemus ; ideo petendum est : *Sed libera nos a malo*. Si autem *dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester cælestis peccata vestra : si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis delicta vestra*. Quia autem quamdam conditionem posuerat quæ gravis erat, scilicet *dimitte nobis debita nostra, sicut et nos* (Matth. VI, 9-15), etc. ut ad eam nos invitet, eam commendat quasi medicinam nostrorum peccatorum, dicens, ut si condonare aliis volumus sua peccata quæ nobis fecerunt, et Deus nostra condonabit : sin autem, nec ipse

nostra. Nota quod dicit, *hominibus*, et non dicit,
Vos homines ; quia illi quibus est condonandum
sunt peccatores.